

Тарабан Ю.В. Організаційно-педагогічні основи теологічної освіти в університетах Федеративної Республіки Німеччини». – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 01 – Освіта/Педагогіка. 011 – Освітні, педагогічні науки. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Суми, 2020.

Зміст анотації

Дисертація є комплексним дослідженням, у межах якого з'ясовано теоретичні, нормативні, організаційні, змістові та методичні основи теологічної освіти в університетах Федеративної Республіки Німеччини та визначено можливості творчого використання прогресивного німецького досвіду теологічної освіти в Україні.

Схарактеризовано стан розробленості проблеми теологічної освіти у вітчизняному та зарубіжному науковому просторі шляхом виокремлення та поліаспектного аналізу континууму таких взаємопов'язаних складових її розгляду: методологія досліджень в галузі педагогічної компаративістики; історія вітчизняної релігійної та теологічної освіти; релігійний компонент у сучасній загальній освіті; проблеми історії зарубіжної та вітчизняної університетської освіти; реформування європейської вищої освіти в контексті Болонського процесу; дидактика релігійної освіти. Констатовано формування в досліджуваній сфері міждисциплінарного дискурсу, що об'єднує науковців – представників широкої сукупності галузей знань у їх прагненні втілити позитивні здобутки досліджуваної теорії на практиці.

У межах окреслення поняттєво-термінологічного апарату дослідження запропоновано його авторську класифікацію шляхом виокремлення трьох груп понять: 1) поняття, що відображають сутність та зміст теологічної освіти відповідно до віровчення; 2) поняття, що відображають сутність норм та

правил, якими керуються структурні одиниці ЗВО Німеччини, що надають освіту у галузі теології (кафедри, факультети, напрями підготовки тощо); 3) поняття, що відображають процес педагогічної взаємодії, спрямованої на формування компетентностей фахівців з теології.

Термінологічний аналіз нормативно-правових актів, на яких побудована система теологічної освіти в університетах Німеччини, структурно-логічний аналіз та узагальнення практики діяльності німецьких ЗВО у досліджуваній сфері дозволили дійти висновку, що теологічна освіта – це напрям освітньої діяльності ЗВО (державних і релігійних), спрямований на формування комплексу професійних компетентностей фахівців у галузі духовного життя та віровчення відповідної конфесії чи релігійної традиції. Теологічна освіта є різновидом професійної освіти у галузі віровчення та духовного життя, що виокремлює її з інших сфер освіти, у тому числі й з релігійної освіти як більш загального поняття. Теологічна освіта передбачає не лише засвоєння знань, умінь та навичок, але й практику власного духовного життя відповідно до настанов і вимог віровчення.

Застосування історико-педагогічного підходу дозволило окреслити етапи розвитку теологічної освіти у доуніверситетський та університетський періоди розвитку європейської вищої освіти, схарактеризувати генезу нормативних основ, організаційних підходів, змісту, форм та методів навчання теології від найдавніших часів виникнення християнського віровчення у монастирських школах, у середньовічних університетах та в університетах Нового часу.

Висвітлено концептуальні основи теологічної освіти в університетах Німеччини. Схарактеризовано алгоритми побудови навчально-виховного процесу у межах різних моделей теологічної освіти: афінської, берлінської, ієрусалимської та женеvської.

Висвітлено низку авторських концепцій теології освіти, що здійснюють суттєвий вплив на розбудову та трансформацію теологічної освіти в університетах Німеччини та у світі в цілому в умовах активізації впливів глобалізації. Схарактеризовано сучасні універсальні принципи релігійної

освіти (Toledo Guiding Principles), що стали результатом міжнародної співпраці широкого кола зацікавлених сторін та відображають актуальні політичні, правові, релігійні та педагогічні тенденції розвитку теологічної освіти.

Застосування методів систематизації та узагальнення дозволило виокремити функції, які виконує теологічна освіта: катехитична, що полягає у трансляції основ віровчення релігійної традиції для прихильників релігійної традиції; місіолого-апологетична, яка полягає у діяльності, що спрямована на поширення віроучительних концептів серед тих, хто не належить до релігійної традиції; доксологічна, що передбачає поширення віровчення окремої конфесії, яка виникає внаслідок осмислення та інтерпретації відповідної релігійної традиції; академічна – осмислення віровчення окремої конфесії як галузі науки та навчальної дисципліни.

За допомогою інтерпретаторсько-аналітичного методу окреслено нормативні основи теологічної освіти в Німеччині. З'ясовано, що структура нормативних основ досліджуваного освітнього процесу включає: норми державного регулювання та норми церковного регулювання. На підставі контекстного аналізу відповідних документів надано аналітичну характеристику кожної групи норм на таких рівнях: міжнародному, державному/федеральному, університетському, факультетському, кафедральному, особистісному. З'ясовано, що формування нормативних основ, якими керуються університети Німеччини у сфері теологічної освіти, відбувається шляхом пошуку та затвердження консенсусу (у питаннях кадрового, методичного тощо забезпечення), рівноправними суб'єктами якого виступають університет та церква.

На основі застосування групи теоретичних та емпіричних методів окреслено організаційні основи теологічної освіти в університетах Німеччини, що передбачало характеристику прав та обов'язків колективних (університет, факультет, кафедра) та індивідуальних (викладач, студент/випускник) суб'єктів досліджуваного освітнього процесу на різних рівнях академічної ієрархії. Висвітлено вплив церкви на організацію

теологічної освіти в університетах ФРН, зумовлений відповідними нормативами різних релігійних конфесій. Показано зміни, що відбулися в організації процесу теологічної освіти в німецьких університетах у контексті Болонського процесу.

Застосування структурно-функціонального та системно-структурного методів дослідження сприяло розкриттю змістових та методичних основ теологічної освіти в університетах Федеративної Республіки Німеччини. Виявлено концептуальні підходи до розроблення курикулуму теологічних факультетів університетів Німеччини, побудовані в умовах глобалізації та інтеграції духовного життя людства, розбудови Європейського простору вищої освіти в контексті Болонського процесу.

У контексті характеристики методичних основ теологічної освіти розглянуто історичні витoki, актуальний стан та перспективи розвитку релігійної дидактики. Показано подвійну природу релігійної дидактики як галузі знань, що відноситься як до теологічної, віроучительної сфери, так і до педагогічної. Окреслено методологічні основи, цілі та завдання релігійної дидактики, її предмет та зв'язки з іншими соціальними науками. Показано, що як університетська навчальна дисципліна релігійна дидактика є складовою навчального курсу практичної теології (разом із пастирською теологією, літургикою та канонічним правом), що об'єднує практично орієнтовані дисципліни та спрямована на формування компетентностей практичної діяльності (педагогічної, пастирської тощо).

Висвітлено підходи до формування навчальних планів, навчальних програм та іншої документації теологічних факультетів, що визначають специфіку та тенденції розвитку їх освітньої діяльності. Схарактеризовано матеріали методичного та настановчого характеру, призначені для студентів. З'ясовано джерела наукової та навчальної інформації, що є базовою для студентів-теологів, її види та форми, а також способи доступу до неї; способи та методи оцінки результатів навчальної роботи студентів: специфіку самостійної теоретичної та практичної підготовки студентів-теологів.

Узагальнено методи навчальної роботи, зокрема виявлено особливості проведення лекцій та семінарів, наукових конференцій, колоквиумів тощо.

Виявлено особливості практичної підготовки студентів-теологів у різних напрямках їх подальшої професійної діяльності, організаційні форми пошуку подальшого працевлаштування, післядипломного навчання й підвищення кваліфікації.

Задля виявлення перспективи творчого використання елементів ефективного освітнього досвіду теологічної освіти університетів Федеративної Республіки Німеччини в Україні здійснено, передусім, історичну ретроспективу та узагальнено сучасний досвід теологічної освіти в Україні; подано порівняльну характеристику організаційно-педагогічних основ теологічної освіти в Німеччині та в Україні (критерії порівняння: тип закладу освіти; конфесійна належність; академічні ступені, які здобувають студенти; кваліфікація випускників; специфіка соціального та державного замовлення; особливості подальшого працевлаштування випускників).

Схарактеризовано перешкоди на шляху здійснення запозичення здобутків теологічної освіти інших країн (міжконфесійні, міжкультурні (ментальні), мовні). Охарактеризовано напрями та способи подолання зазначених перешкод. Доведено, що досліджений досвід може стати підґрунтям для використання у розвитку вищої теологічної освіти в Україні. Розроблено рекомендації щодо використання досвіду діяльності теологічних факультетів університетів ФРН на таких рівнях: стратегічний, нормативно-правовий, нормативно-канонічний, педагогічний, методичний, практично-технологічний, аналітичний, прогностичний. Подано характеристику кожного рівня рекомендацій та сформульовано напрями практичної діяльності по кожному з них.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше у педагогічній науці цілісно з'ясовано* теоретичні, нормативні, організаційні та методичні основи теологічної освіти в університетах Федеративної Республіки Німеччини. У контексті обґрунтування теоретичних засад дослідження схарактеризовано стан наукового розроблення проблеми

(класифіковано джерела за напрямками та аспектами розгляду досліджуваного явища); з'ясовано генезу розвитку теологічної освіти шляхом виокремлення періодів та етапів її розвитку); подано характеристику поняттєво-термінологічного апарату науково-педагогічного дослідження теологічної освіти, що передбачало виокремлення теологічної, нормативної та педагогічної груп понять. Висвітлено концептуальні основи досліджуваного феномену (підходи до організації та моделі теологічної освіти); нормативних (наднаціональний, національний та інституційний рівні; державний та церковний виміри), організаційних (на рівні університету, факультету, кафедри, викладача та студента), змістових (особливості побудови навчальних програм) та методичних основ (сутність релігійної дидактики, особливості навчально-методичного забезпечення) теологічної освіти в університетах Федеративної Республіки Німеччини. Здійснено класифікацію проблем та перешкод у сфері теологічної освіти та сформульовано шляхи їх подолання у вигляді рекомендацій по кожному напрямку. Розроблено рекомендації щодо творчого використання елементів прогресивного досвіду діяльності теологічних факультетів університетів ФРН на таких рівнях: стратегічний, нормативно-правовий, нормативно-канонічний, педагогічний, методичний, практично-технологічний, аналітичний, прогностичний.

Уточнено й конкретизовано сутність понять «теологія як наукова галузь та комплекс навчальних дисциплін», «теологічна освіта», «заклади вищої освіти у сфері теології».

Подальшого розвитку та уточнення дістала характеристика педагогічної, нормативно-правової, теологічної та міжнародної термінології в галузі теологічної освіти.

До наукового обігу введено маловідомі для вітчизняної наукової спільноти німецькомовні та англомовні джерела у галузі досліджуваної проблеми.

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності для модернізації освітнього процесу (або окремих його елементів) на теологічних факультетах

вітчизняних закладів вищої освіти, для вивчення у межах навчальних курсів вищої школи (порівняльна педагогіка, педагогіка вищої школи, методика виховної роботи, інновації в освіті, спецкурсів з проблем розвитку освітніх систем у зарубіжжі) у державних закладах вищої освіти України для підготовки студентів педагогічних ЗВО, педагогів у закладах післядипломної педагогічної освіти, фахівців з організації навчальної роботи у закладах освіти, а також у конфесійних закладах освіти. Результати дослідження та рекомендації можуть бути взяті до уваги при формуванні концептуальних засад національної політики у сфері релігії та освіти.

Ключові слова: вища освіта, вища теологічна освіта, університет, історико-педагогічний підхід, компаративний підхід, теоретичні основи, нормативні основи, організаційні основи, методичні основи, навчальний процес, Федеративна Республіка Німеччини.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Розділ у колективній монографії

1. Taraban, Yu. (2020) Perspectives of using organizational and pedagogical experience of the Federal Republic of Germany in theological higher educational institutions. In: Topical Issues of History of Education and Comparative Education : collective monograph. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, PP. 169 – 183. DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-188-9/168-183>

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Тарабан, Ю.В. (2017) Характеристика моделей релігійної освіти України та країн Європи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 6, 25-38. DOI 10.24139/2312-5993/2017.06/025-038

2. Тарабан, Ю.В. (2018) Нормативно-правове регулювання та організаційні основи теологічної освіти в закладах вищої освіти Федеративної Республіки Німеччини. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 84, 24-29. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/issue/archive>

3. Тарабан, Ю. В. (2018) Типологія закладів теологічної освіти Федеративної Республіки Німеччини та України. *Наукові записки Національного*

педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія : Педагогічні науки : збірник наукових статей. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, СХХХХ (140), 225-237. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24976>

4. Тарабан, Ю.В. (2019) Організаційні та змістові основи теологічної освіти в університетах Федеративної Республіки Німеччини. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Суми, 10*, 232-247. DOI 10.24139/2312-5993/2019.10/232-247

Стаття у науковому фаховому виданні іноземної держави

1. Taraban, Yu. (2020) Scientific and methodological foundations of theological education at universities of the Federal Republic of Germany. *The scientific heritage (Budapest, Hungary)*, 45 (6), 48-53. URL: <http://tsh-journal.com/ru/archive/>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Тарабан Ю.В. Соціальне партнерство школи, церкви та сім'ї як фактори формування духовно-моральних якостей в процесі виховання. *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 8 грудня 2016 року). Суми, 2016. С. 125-127)
2. Тарабан Ю.В. Характеристика моделей релігійної освіти України і країн Європи. *Пріоритетні напрями розвитку сучасних педагогічних та психологічних наук Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 11-12 серпня 2017 року). Одеса, 2017. С. 94-97
3. Тарабан Ю.В. Соціальне партнерство школи і церкви у сфері духовно-морального виховання особистості (досвід Швейцарської Конфедерації). *Пріоритетні напрями наукових досліджень. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 15 – 16 серпня 2017 року) Київ, 2017. С.. 34-36
4. Тарабан Ю. В. Організаційні засади теологічної освіти у закладах вищої освіти Федеративної Республіки Німеччини. *Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Умань, 11-12 жовтня 2018 р.). Умань, 2018. С. 160-164. URL:

<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/21320/1/>

[Turchynova%2C%202018%2C%20Uman.pdf](#)

5. Тарабан Ю. В. Толедські принципи як концептуальна основа викладання релігійних дисциплін у європейських закладах освіти. *Духовно-моральнісні основи та відповідальність особистості у долі людської цивілізації. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Харків, 15-16 листопада 2018 р.). Харків, 2018. С. 133-143. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/41345/1/Elita_2018_49_Taraban_Toledski_pryntsypu.pdf
6. Тарабан Ю.В. Теологічна освіта в Україні: нормативно-правовий аспект. *Християнські цінності в системі освіти: теорія, традиція, практика. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Умань, 16 листопада 2018 р.). Умань, 2018.
7. Тарабан Ю.В. Правове регулювання теологічної освіти: досвід Німеччини та України. *Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 17 травня 2019 р.). С. 307-3010
URL: <https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/7303/1/Том-2.pdf>

ABSTRACT

Тарабан Ю.В. Організаційно-педагогічні основи теологічної освіти в університетах Федеративної Республіки Німеччини». – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Organizational and pedagogical foundations of theological education at universities of the Federal Republic of Germany. – Qualifying scientific work as a manuscript.

The dissertation for a Ph.D. degree in specialty 01 - Education. 011 - Education Sciences. - Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, 2020.

Content of abstract

The dissertation is a comprehensive study, within the framework of which the theoretical, normative, organizational, substantive and methodological foundations of

theological education at universities of the Federal Republic of Germany were clarified, and the possibilities of creative use of the progressive German experience of theological education in Ukraine were determined.

The state of the development of the problem of theological education in the national and foreign scientific space was reflected by highlighting and characterizing such interrelated and interdependent aspects such as 1) the history of religious and theological education; 2) religious component in modern general education; 3) theory and methodology of the research in the field of pedagogical comparative studies; 4) problems of the foreign and domestic history of university education; 5) the reform of European higher education in the context of the Bologna process.

A tendency towards the formation of an interdisciplinary discourse in the field under study was defined. It could unite scientists from various branches of knowledge in their desire to translate the positive achievements of the theory under study into practice.

In the framework of the conceptual and terminological study apparatus, its author's classification had been proposed, three groups of concepts were distinguished and characterized: 1) concepts that reflected the essence and content of the theological education in accordance with the religious doctrine; 2) concepts reflecting the essence of the norms and regulations that guide the structural units of the German Military District, providing education in theology (departments, faculties, areas of training, etc.); 3) concepts reflecting the process of pedagogical interaction aimed at the formation of the competencies of specialists in theology.

The analysis of the documentation that has formed the concept of theological education at German universities and has reflected on their activities, as well as scientific research on the issue, allows us to conclude that theological education is a direction of educational activity of Higher Educational Institutions (state and religious) are aimed at forming a complex of professional competencies of specialists in areas of spiritual life and creeds of the respective denomination or religious tradition. Theological education is a type of professional education in the field of spiritual life, which distinguishes it from other areas of education, including religious

education as a more general concept. It involves not only the assimilation of knowledge, skills but also the practice of one's own spiritual life in accordance with the principles and requirements of the religious denomination.

The application of the historical and pedagogical approach made it possible to outline the stages of development of theological education in the pre-university and university periods, also it enabled to characterize the genesis of the normative foundations, organizational approaches, content, forms and methods of teaching theology from the most ancient times of the emergence of Christianity, in monastic schools, in medieval universities and in universities of Modern times.

The conceptual foundations of theological education at the universities of the Federal Republic of Germany were highlighted. In this context the algorithms for constructing the educational process within its various models (Athenian, Berlin, Jerusalem, Geneva) were characterized.

Using methods of systematization and generalization, the functions performed by theological education have been singled out: catechetical, which consists of translating the foundations of the doctrine of religious tradition for religious tradition adherents; a missionary function provides an apologetic activity and is aimed at spreading doctrinal concepts among those who do not belong to the religious tradition; a doxological function provides the spread of the doctrine of a particular denomination, which arises as a result of understanding and interpretation of the doctrine of religious tradition; an academic function provides an understanding the doctrine of a particular denomination as a branch of science and academic discipline.

The peculiarities of practical training of theological students in various fields of their further professional activity, organizational forms of job search and employment, postgraduate education and advanced training are clarified. The conditions under which the elements of the experience of the theological faculties of Germany can be relevant for specialists in Ukraine are determined and characterized. Obstacles to the perception of the experience of the Germany theological faculties were clarified.

Using the interpretive-analytical method, a functional characteristic of the normative foundations of theological education in Germany was provided. It was found that the structure of the regulatory foundations includes: the norms of state regulation and the norms of church regulation. Based on a contextual analysis of the relevant documents, an analytical description of each group of norms is provided at the following levels: international, state / federal, university and faculty levels, department level, and personal one.

Based on the application of a group of theoretical and empirical methods, organizational forms were outlined. Also, the features and contents of academic subjects studied by students of German universities theological faculties of the corresponding academic qualification level (bachelor, master), volumes, types and forms of educational work, sources of information and forms and methods of educational work with them, methods for assessing the results of academic work of students, the specifics and techniques of independent theoretical and practical training of students were defined. In order to solve the tasks set on bibliographic, there were used interpretive and analytical methods, as well as the method of scientific consultancy, dialogue, discussion of research problems, and the individual aspects. The curricula of theological faculties, a list of academic disciplines, and other documentation defining the activities of theological faculties, methodological, and installation materials were characterized. The sources of scientific information, basic for theological students, its types and forms, as well as methods of access were clarified.

The author considers the historical sources, current state and prospects for the development of religious didactics in the context of the methodological foundations characteristics of theological education. The double nature of religious didactics as a field of knowledge is shown; it relates to both theological, doctrinal and pedagogical fields. The methodological foundations, goals and objectives of religious didactics, its subject matter and links with other social sciences are determined. It is shown that religious didactics as a university scientific discipline, is an integral part of the curriculum of practical theology (along with pastoral theology, liturgy and canon

law), combining practice-oriented disciplines and is aimed at developing the competencies of practical activity (pedagogical, pastoral, etc.).

The methods of educational work were researched, the features of lectures and seminars, scientific conferences, colloquiums, and others features were revealed.

The features of the practical training of theological students in various fields of their further professional activity, the organizational forms of finding a job and finding employment, postgraduate education and advanced training were clarified.

The conditions under which elements of the experience of theological faculties of Germany may be relevant for specialists in Ukraine were defined and characterized. Obstacles to the perception of the experience of theological departments of Germany were identified.

The directions and methods of overcoming these obstacles were characterized. It was proved that existing experience can become the basis for borrowing in the development of higher theological education in Ukraine. Classification of recommendations on borrowing the experience of theological faculties has been developed, which includes the following levels: strategic, regulatory, regulatory, canonical, pedagogical, methodological, practical, technological, scientific, and prognostic. The characteristic of each level was given and the directions of practical activity for each of them were formulated.

The scientific novelty of the research lies in the fact that for the first time in pedagogical science the theoretical, normative, organizational, and methodological foundations of theological education at universities of the Federal Republic of Germany as a pedagogical phenomenon have been clarified.

In the context of substantiating the theoretical foundations of the study, the state of the scientific development of the problem is characterized (the sources were classified according to the directions and aspects of the study of the researched phenomenon), the genesis of the development of theological education is determined by highlighting the periods and stages of development), the conceptual and terminological apparatus of the scientific and pedagogical study of theological

education was described, which provided the allocation of theological, normative and pedagogical groups of concepts.

A comprehensive study of conceptual (approaches and models of theological education), normative (supranational, national and institutional levels, state and church dimensions), organizational (specifics of entry, educational activities of personnel support of theological education programs), substantive (features of the construction of training programs) scientific and methodological foundations (religious didactics, educational and methodological support) of theological education at universities of the Federal Republic of Germany were defined and carried out. The classification of problems in the field of domestic theological education is carried out and ways to overcome them were formulated in the form of recommendations in each field.

The essence of the concepts “theology as a scientific branch and a complex of educational disciplines”, “theological education”, “higher education institutions in the field of theology” has been clarified and concretized.

Further development and refinement were given by the characteristic of pedagogical, legal, theological, and international terminology in the field of theological education.

There were introduced into scientific circulation lesser-known for the local scientific community German-speaking and English-language sources in the field of the problem under study.

The practical significance of the results of the study. The results can be used in practice for the modernization of the educational process (or its individual elements) at the theological faculties of local higher educational institutions, for studying in higher education courses (comparative pedagogy, higher education pedagogy, educational work methods, educational innovations, special courses on the problems of the development of educational systems in foreign countries), in-state higher educational institutions of Ukraine for the preparation of students of pedagogical higher schools, teachers in institutions of postgraduate education, specialists in the organization of educational work in educational institutions, as well as in confessional educational institutions. The results of the study and recommendations

can be taken into account when forming the conceptual foundations of national policies in the field of religion and education.

Keywords: higher education, higher theological education, university, historical and pedagogical approach, comparative approach, theoretical foundations, regulatory foundations, organizational foundations, methodological foundations, the educational process, Federal Republic of Germany.

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS

Section in the collective monograph

1. Taraban, Yu. (2020) Perspectives of using organizational and pedagogical experience of the Federal Republic of Germany in theological higher educational institutions. In: Topical Issues of History of Education and Comparative Education : collective monograph. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, PP. 169 – 183.

Research works in which the main scientific results of the thesis are published

1. Taraban, Yu.V. (2017) Kharakterystyka modelei relihiinoi osvity Ukrainy ta krain Yevropy. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 6, 25-38. DOI 10.24139/2312-5993/2017.06/025-038
2. Taraban, Yu.V. (2018) Normatyvno-pravove rehuliuвання ta orhanizatsiini osnovy teolohichnoi osvity v zakladakh vyshchoi osvity Federatyvnoi Respubliky Nimechchyny. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*, 84, 24-29. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/issue/archive>
3. Taraban, Yu. V. (2018) Typolohiia zakladiv teolohichnoi osvity Federatyvnoi Respubliky Nimechchyny ta Ukrainy. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia : Pedahohichni nauky : zbirnyk naukovykh statei. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, SXXhKhKh (140), 225-237. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24976>*
4. Taraban, Yu.V. (2019) Orhanizatsiini ta zmistovi osnovy teolohichnoi osvity v universytetakh Federatyvnoi Respubliky Nimechchyny. *Pedahohichni nauky:*

teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. Sumy, 10, 232-247. DOI 10.24139/2312-5993/2019.10/232-247

Research work which published the main scientific results in international publications

1. Taraban, Yu. (2020) Scientific and methodological foundations of theological education at universities of the Federal Republic of Germany. *The scientific heritage (Budapest, Hungary), 45 (6), 48-53. URL: <http://tsh-journal.com/ru/archive/>*

Research works which certify the approbation of the materials of the thesis

1. Taraban Yu.V. (2016) *Social`ne partnerstvo shkoly`, cerkvy` ta sim'yi yak faktory` formuvannya duxovno-moral`ny`x yakostej v procesi vy`xovannya*. [Social partnership of school, church and family as factors in the formation of spiritual and moral qualities in the process of education]. *Osvitni innovaciyi: filosofiya, psy`xologiya, pedagogichka. Materialy` II Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi, ss. 125-127*
2. Taraban Yu.V. (2017). *Xaraktery`sty`ka modelej religijnoyi osvity` Ukrayiny` i krayin Yevropy`*. [Characteristics of models of religious education in Ukraine and European countries]. *Priory`tetni napryamy` rozvy`tku suchasny`x pedagogichny`x ta psy`xologichny`x nauk. Materialy` Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi, (ss. 94-97)*
3. Taraban Yu.V. (2017) *Social`ne partnerstvo shkoly` i cerkvy` u sferi duxovno-moral`nogo vy`xovannya osoby`stosti (dosvid Shvejczars`koyi Konfederaciyi)*. [Social partnership of school and church in the field of spiritual and moral education of the individual (the experience of the Swiss Confederation).] *Priory`tetni napryamy` naukovy`x doslidzhen`. Materialy` II Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi, (ss. 34-36)*
4. Taraban Yu. V. (2018) *Organizacijni zasady` teologichnoyi osvity` u zakladax vy`shhoyi osvity` Federaty`vnoyi Respubliky` Nimechchy`ny`*. [Organizational principles of theological education in higher education institutions of the Federal Republic of Germany]. *Modernizaciya osvitr`ogo seredovy`shha: problemy` ta*

perspekty`vy`. Materialy` IV Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi, (ss. 160-164)

5. Taraban Yu. V. (2018) *Toleds`ki pry`ncy`py` yak konceptual`na osnova vy`kladannya religijny`x dy`scy`plin u yevropejs`ky`x zakladax osvity`.*[Toledo principles as a conceptual basis for teaching religious disciplines in European educational institutions]. *Duxovno-moral`nisni osnovy` ta vidpovidal`nist` osoby`stosti u doli lyuds`koyi cy`vilizaciyi. Materialy` Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi, (ss. 133-143)*
6. Taraban Yu.V. (2018) *Teologichna osvita v Ukrayini: normaty`vno-pravovy`j aspekt.* [Theological education in Ukraine: regulatory aspect]. *Xry`sty`yans`ki cinnosti v sy`stemi osvity`: teoriya, trady`ciya, prakty`ka. Materialy` Vseukrayins`koyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi*
7. Taraban Yu.V. (2019) *Pravove regulyuvannya teologichnoyi osvity`: dosvid Nimechchy`ny` ta Ukrayiny`.* [Legal regulation of theological education: the experience of Germany and Ukraine]. *Realiyi ta perspekty`vy` rozbudovy` pravovoyi derzhavy` v Ukrayini. Materialy` Mizhnarodnoyi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi, (ss. 307-310)*